

Волошенко Г. Б.,
аспірант

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

МІСЦЕ ДЖЕРЕЛ ВИБОРЧОГО ПРАВА В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Анотація. Дослідження покликане вяснити сутність виборчого права та яке місце посідає воно в системі конституційного права України. У статті розглянуто питання щодо розуміння джерел виборчого права України, а саме те, що джерела виборчого права України – це сукупність нормативно-правових актів України, що є результатом зовнішньої форми об'єктивації встановлених чи санкціонованих Українським народом або відповідними органами публічної влади виборчих норм, що регулюють сферу правових відносин, які виникають у галузі формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування і безпосередньо спрямовані на реалізацію народного суверенітету, мають юридичну силу й забезпечуються всіма заходами державного впливу, що передбачені чинним законодавством. Розглянуто питання щодо місця джерел виборчого права в системі джерел конституційного права України, у юридичній науці мають місце декілька підходів, які спрямовані на розкриття його сутності, місця в правовій системі і співвідношення з конституційним правом. Запропоновано вдосконалення класифікації джерел виборчого права України, щодо класифікації за змістом (предметом правового регулювання) джерела виборчого права слід розрізняти залежно від виду формулюючих представницьких органів (посадових осіб) публічної влади, за колом суб'єктів правотворення, за ієрархією, тобто особливостями юридичної сили норм, що об'єктивовані в джерелах виборчого права, за юридичною силою, за національною належністю, за ступенем деталізації, за територією дії, за часом дії, за місцем у регулюванні, за роллю у регулюванні, за формою правового буття, за чинністю, за традиційністю для національної правової системи, за характером волевиявлення суб'єктів правотворчості джерела виборчого права є вираженням суспільних відносин, пов'язаних із формуванням представницьких органів публічної влади.

Ключові слова: виборче право, джерела виборчого права, співвідношення джерел конституційного і виборчого права України, класифікація джерел виборчого права України.

Постановка проблеми. Для кращого розуміння джерел виборчого права України, їхнього місця в системі джерел конституційного права України необхідно з'ясувати сутність самого виборчого права, яке місце посідає воно в системі конституційного права України та здійснити класифікацію джерел виборчого права України.

Стан опрацювання. Питанням розуміння джерел виборчого права, їхнього місця в системі джерел конституційного права займалися такі науковці, як С. Боботов, М. Баглай, А. Венгеров, О. Денькович, Ю. Ключковський, О. Марцеляк, В. Погорілко, В. Федоренко, М. Ставнійчук, Т. Стешенко, Ю. Тодика та інші.

Метою статті є аналіз наявних у науці конституційного права концепцій щодо співвідношення конституційного і виборчого права України і на цій основі вироблення авторського підходу розуміння співвідношення джерел конституційного і виборчого права, визначення місця джерел виборчого права в системі джерел конституційного права України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Визначена в назві статті проблематика потребує розглянути сутність самого виборчого права, яке місце посідає воно в системі конституційного права України. З цього приводу в юридичній науці є декілька підходів. Зокрема, деякі автори під виборчим правом (в об'єктивному значенні) розуміють систему правових норм (конституційних і нижчих за своєю юридичною силою), які регулюють суспільні відносини, пов'язані з виборами в органи державної влади і місцевого самоврядування, з реалізацією форм прямої демократії, чи систему правових норм, які регулюють суспільні відносини, пов'язані з виборами органів державної влади і місцевого самоврядування [1, с. 176].

О. Марцеляк стоїть на позиції, що виборче право в об'єктивному сенсі являє собою сукупність конституційно-правових норм, що регулюють суспільні відносини, пов'язані з формуванням представницьких та інших виборчих органів (посадових осіб) державної влади та місцевого самоврядування [2, с. 22]. М. Ставнійчук вважає, що виборче право – це система юридичних норм, які регулюють процес формування виборчих органів державної влади та органів місцевого самоврядування шляхом вільного голосування [3, с. 37].

Однак, незважаючи на зазначені різноманітні підходи розуміння виборчого права (в його об'єктивному значенні), цим не вичерпуються вся багатоаспектність його правової природи. Тому що у юридичній науці мають місце ще принаймні три підходи, які спрямовані на розкриття його сутності, місця в правовій системі і співвідношення з конституційним правом. Перший підхід вітчизняних і зарубіжних науковців ґрунтується на тому, що виборче право являє собою інститут конституційного права. Наприклад, на таких позиціях стоять В. Шмеріга та Н. Крестовська, які пишуть, що виборче право – це інститут конституційного права, що регулює порядок формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування [4, с. 79].

Водночас не слід залишати поза увагою той момент, що серед прихильників концепції розуміння виборчого права як інституту конституційного права теж немає єдиної позиції, яка правова природа цього інституту. Наприклад, є у правовій науці розуміння об'єктивного виборчого права як генерального інституту конституційного права. Зокрема, на такій позиції стоїть О. Тодика [5, с. 35].

Деякі науковці стверджують, що виборче право – це міжгалузевий комплексний інститут, багаторівнева і упорядкована сукупність правових норм різних галузей права, які регулюють зміст і процес реалізації громадянами свого політичного права обирати і бути обраними в органи державної влади та органи місцевого самоврядування у формі організації і проведення демократичних вільних періодичних виборів [6, с. 45]. Зазначений підхід підтримують і вітчизняні вчені – В. Погорілко та В. Федоренко, які визнають існування у складі конституційного права не лише внутрішньогалузевих, але й міжгалузевих (комплексних) інститутів, які «з огляду на системоутворюючу функцію галузі конституційного права, продовжені в нормах інших галузей права» [7, с. 275].

Відомий фахівець у галузі виборчого права Ю. Ключковський зазначає, що не слід сприймати виборче право України як міжгалузевий правовий інститут, зокрема, він пише: «Вважаємо, однак, що стосовно виборчого права уявлення про його «комплексність», по суті, виражає неможливість повної ізоляції різних підсистем системи права, обов'язкову наявність не лише міжінституційних, але й міжгалузевих зв'язків, які відображають складність і різноманітність суспільного життя. Так, виборче право регулює окремі аспекти трудових відносин членів виборчих комісій чи особливості діяльності засобів масової інформації під час виборчого процесу; однак ці норми мають явно виражені особливості, нетипові для трудового чи інформаційного права, а отже, хоча й перебувають «на межі» з відповідними галузями права, за своєю природою і предметом регулювання є нормами виборчого права. Подібні взаємозв'язки можуть мати і протилежний характер. Так, встановлення складів виборчих злочинів та відповідних санкцій, незважаючи на «виборче» змістовне наповнення, належить до предмета галузі кримінального права. Ті окремі особливості предмета виборчого права, якими деякі дослідники обґрунтовують його комплексний (міжгалузевий) характер, насправді засвідчують специфіку предмета виборчого права загалом, його досить консолідований характер та істотне відмежування від предмета інших галузей чи інститутів» [8, с. 41].

Другий підхід вітчизняних і зарубіжних науковців щодо сутності об'єктивного виборчого права, його місця в правовій системі і співвідношення з конституційним правом ґрунтується на тому, що виборче право являє собою підгалузь конституційного права. Донедавна цієї доктрини переважно дотримувалися науковці Російської Федерації. Зокрема, цю концепцію відстоювали і відстоюють С. Белов, Д. Катков, Є. Корчиго, С. Князев, А. Постников [9, с. 13–14; 10, с. 44; 11, с. 3].

Найбільш радикальним у питанні розуміння місця об'єктивного виборчого права в правовій системі і його співвідношення з конституційним правом є третій підхід вітчизняних і зарубіжних науковців, за яким виборче право розглядається як самостійна галузь права. Традиційно першими почали відстоювати цю концепцію російські фахівці в галузі виборчого права. Серед них слід виділити А. Вешнякова та В. Лисенка [12, с. 9–10; 13, с. 14–15].

Ю. Ключковський стверджує, що загально визнані теоретико-правові критерії існування галузі права стверджують, що сукупність норм права можна розглядати як самостійну галузь права у разі наявності таких ознак: предмета, методу правового регулювання, відповідного ступеня внутрішньої організації (системи). І, зважаючи на це, він пише: «На наше переконання,

виборче право відповідає цим трьома критеріями». Правда, при цьому Ю. Ключковський кваліфікує виборче право як галузь права із власним чітко окресленим предметом і специфічним методом регулювання і вважає виборче право складником конституційного права, однак останнє розглядає не як галузь права, а як певну підсистему права вищого рівня, яка закладає основи регулювання багатьох (якщо не всіх) галузей права та численних окремих інститутів публічного права, що входять до складу конституційного права [8, с. 36–40].

Треба сказати, що підхід виділення виборчого права в окрему галузь права є найбільш революційним, внаслідок чого він має не так і багато прихильників. Проти нього, зокрема, досить критично виступає російський дослідник правової природи об'єктивного виборчого права С. Князев, який говорить, що усвідомлення соціальної ваги регульованих виборчим правом відносин і обсяг відповідних нормативних приписів не дають змоги вважати виборче право самостійною галуззю публічного права [10, с. 44]. Ми також вважаємо, що з усіх наведених підходів розуміння правової природи об'єктивного виборчого права, його співвідношення з конституційним правом найбільш прийнятною є концепція, за якою виборче право являє собою підгалузь конституційного права. Обсяг вітчизняного нормативного матеріалу, який регулює порядок формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування, не дає змоги зробити висновок, що виборче право України є інститутом конституційного права України чи самостійною галуззю правової системи України.

Виборче право України знаходить своє правове оформлення у виборчому законодавстві, яке приймається відповідними органами державної влади та місцевого самоврядування для забезпечення цілісності та ефективності правового регулювання формування представницьких органів публічної влади. Воно складається з різних груп нормативних актів і являє собою нормативний комплекс – систему джерел виборчого права, що є складником системи джерел конституційного права України. Саме вона забезпечує належну нормативну регламентацію суспільних відносин, що мають місце під час формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування, цілісність правової системи та правопорядок як необхідну передумову розвитку суспільства.

Отже, джерела виборчого права України – це система нормативних актів різних рівнів, які регулюють відносини, що стосуються організації виборів як способу формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування й реалізації виборчих прав громадян. Як пише Т. Штенко, виборче законодавство – це «сукупність законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, а також галузевих нормативних актів, які об'єднані єдиним предметом регулювання, тобто прямо чи опосередковано стосуються порядку проведення виборів і виборчих процедур» [14, с. 35].

Отже, можна сказати, що виборче законодавство становить правову основу суспільно-політичного процесу утворення владних органів і відіграє виключно важливу роль у регламентації виборчого процесу і, як наслідок, вираженні політичної волі громадян та здійсненні народного суверенітету.

Що ж стосується їхніх ознак, то з огляду на те, що джерела виборчого права України входять до системи джерел конституційного права України, до числа таких можна віднести:

1) вони є зовнішньою формою об'єктивізації правових норм, унаслідок чого загальнообов'язкові правила поведінки отримують вираження і закріплення в різних правових актах, які мають офіційне визнання і тільки за таких умов об'єктивована в певній формі норма стає загальнообов'язковою, правовою нормою, реалізація якої забезпечується відповідними засобами державного впливу;

2) за сутністю та змістом джерела виборчого права України безпосередньо виражають зміст норм, що регулюють сферу правових відносин, що виникають у галузі формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування і вони безпосередньо спрямовані на реалізацію народного суверенітету;

3) джерела виборчого права України отримують своє правове визнання в результаті специфічної правотворчої діяльності відповідних органів державної влади, органів місцевого самоврядування, і вони втілюють у собі волю та інтереси Українського народу, національних правотворчих органів;

4) джерела виборчого права України мають юридичну силу й забезпечуються всіма заходами державного впливу, що передбачені чинним законодавством;

5) джерела виборчого права України мають політичний характер, оскільки вони регулюють суспільні відносини, пов'язані з формуванням представницьких органів публічної влади України, участю політичних партій у цьому процесі, реалізацією громадянами України свого політичного права обирати та бути обраними до представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування тощо;

6) джерела виборчого права України мають комплексний характер, тому що об'єднують і матеріальні, і процесуальні норми;

7) джерелами виборчого права України є не тільки національні правові акти, а й чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Це має наслідком приведення джерел виборчого права України у відповідність до міжнародних правових стандартів у сфері виборів з огляду на їхній системоутворюючий характер, сприяє адаптації всього національного виборчого законодавства до законодавства ЄС, що є необхідною вимогою до європейської інтеграції України;

8) однією з кваліфікаційних ознак джерел виборчого права України є те, що вони адресуються особливим адресатам – виборці, громадяни України, виборчі комісії, спостерігачі, кандидати до представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування, політичні партії, органи державної влади та місцевого самоврядування тощо.

Отже, джерела виборчого права України – це сукупність нормативно-правових актів України, що є результатом зовнішньої форми об'єктивізації встановлених чи санкціонованих Українським народом або відповідними органами публічної влади виборчих норм, що регулюють сферу правових відносин, які виникають у галузі формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування і безпосередньо спрямовані на реалізацію народного суверенітету, мають юридичну силу й забезпечуються всіма заходами державного впливу, що передбачені чинним законодавством.

У науці конституційного права є різні підходи до класифікації джерел виборчого права України. Наприклад, вітчизняний учений В. Теліпко пише, що в сучасних умовах система джерел виборчого права представлена загальноновизнаними нормами

(принципами) міжнародного права, міжнародними договорами, нормативними правовими актами різного виду та рівня, рішеннями Конституційного Суду України, актами ЦВК [15, с. 110].

Вітчизняний учений О. Марцеляк виділяє чотири групи джерел виборчого права України, однак він пише: «В Україні норми об'єктивного виборчого права закріплені, по-перше, Конституцією України, яка посідає найвищу сходинку в ієрархії вітчизняних нормативних актів і має найвищу юридичну силу. Її положення мають системоутворюючий характер для правової регламентації виборів в Україні. Як Основний Закон держави, Конституція закріплює основні принципи виборчого права України, розмежовує повноваження вищих органів державної влади щодо підготовки і проведення виборів депутатів, визначає основи правового статусу окремих суб'єктів виборчого процесу тощо. По-друге, вітчизняне об'єктивне виборче право складається з норм, закріплених міжнародними правовими актами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України і які згідно з ч. 1 ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства України... По-третє, система вітчизняного законодавства про вибори, яка формує виборче право України, складається зі спеціальних законів (маються на увазі закони України про вибори Президента України, вибори народних депутатів України, місцеві вибори. Проте автор зазначає, що вищезазначені закони не є єдиними законодавчими актами, які регулюють порядок проведення виборів в Україні. Їх доповнює також Закон України «Про Центральну виборчу комісію» та інші закони: «Про політичні партії в Україні», «Про Конституційний Суд України», «Про всеукраїнський і місцеві референдуми», «Про об'єднання громадян», «Про статус суддів», «Про правовий статус іноземців», «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні», «Про телебачення і радіомовлення», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про громадянство України», «Про статус народного депутата України», «Про правовий режим воєнного стану», «Про правовий режим надзвичайного стану», «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні», «Про рекламу», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про столицю України – місто-герой Київ» та інші. Спеціальний статус щодо актів виборчого законодавства мають рішення Конституційного Суду України.). По-четверте, групу нормативно-правових актів, в яких сформульовані норми вітчизняного виборчого права, розраховані на використання під час відповідного виборчого процесу, становлять підзаконні акти, прийняті лише у випадках, прямо передбачених виборчими законами і які сприяють правильному й однаковому застосуванню самих виборчих законів» [2, с. 24–37].

Ю. Ключковський пропонує розглядати такі групи джерел виборчого права України:

I. Конституція України.

II. Міжнародно-правові акти (як зобов'язальні, так і «м'якого» права, зокрема практика ЄСПЛ).

III. Виборчі закони.

IV. Кодекси інших галузей права, що містять окремі положення, які безпосередньо стосуються виборів.

V. Суміжні закони.

VI. Підзаконні акти.

VII. Рішення Конституційного Суду України.

VIII. Практика судів загальної юрисдикції (адміністративних судів) щодо розгляду виборчих спорів [8, с. 708].

На нашу думку, джерела виборчого права можна класифікувати за такими критеріями:

За змістом (предметом правового регулювання) джерела виборчого права слід розрізняти залежно від виду формуючих представницьких органів (посадових осіб) публічної влади і при цьому їх можна класифікувати на:

- 1) джерела, які регулюють порядок виборів представницьких органів державної влади;
- 2) джерела, які регулюють порядок виборів представницьких органів місцевого самоврядування.

У свою чергу, першу групу джерел виборчого права можна класифікувати на:

- 1) джерела, які регулюють порядок виборів народних депутатів України;
- 2) джерела, які регулюють порядок виборів Президента України.

За колом суб'єктів правотворення джерела виборчого права можна класифікувати на:

- 1) джерела, які прийняті Верховною Радою України;
- 2) джерела, які прийняті Президентом України;
- 3) джерела, які прийняті Кабінетом Міністрів України;
- 4) джерела, які прийняті Центральною виборчою комісією
- 5) рішення Конституційного Суду України тощо.

За ієрархією, тобто особливостями юридичної сили норм, що об'єктивовані в джерелах виборчого права, їх класифікують на:

- 1) Конституцію України, яка наділена найвищою юридичною силою;
- 2) закони;
- 3) підзаконні нормативні акти.

У свою чергу, другу групу можна класифікувати на:

- а) профільні виборчі закони;
- б) суміжні закони.

За юридичною силою:

- 1) обов'язкові;
- 2) рекомендаційні.

За національною належністю джерела виборчого права України можна класифікувати на:

- 1) джерела, які прийняті вітчизняним суб'єктом правотворення;
- 2) джерела, які являють собою міжнародні договори та являють собою міжнародні виборчі стандарти.

За ступенем деталізації вони класифікуються на:

- 1) загальні (Конституція України);
- 2) спеціалізовані (профільні виборчі закони).

За територією дії джерела виборчого права класифікуються на ті, що:

- 1) діють на всій території України;
- 2) діють у певних регіонах України.

За часом дії джерела виборчого права бувають такі, що:

- 1) постійні, термін їхньої дії не обмежений;
- 2) тимчасові, термін дії яких обмежений певними часовими рамами або певними обставинами (наприклад, Закон України 2004 р. про вибори Президента).

За місцем у регулюванні джерела виборчого права класифікуються на:

- 1) первинні;
- 2) вторинні.

За роллю у регулюванні джерела виборчого права бувають:

- 1) основні;
- 2) додаткові.

За формою правового буття джерела виборчого права можна класифікувати на ті, що:

- 1) являють собою закони і підзаконні акти;
- 2) являють собою рішення Конституційного Суду України;
- 3) являють собою практику судів загальної юрисдикції, перш за все адміністративних судів, щодо розгляду виборчих спорів тощо.

За таким критерієм, як **чинність**, джерела виборчого права класифікуються на:

- 1) чинні правові акти;
- 2) правові акти, які втратили чинність.

За традиційністю для національної правової системи джерела виборчого права класифікуються на:

- 1) традиційні (Конституція, закони України тощо);
- 2) нетрадиційні (судові прецеденти, наприклад, Рішення Європейського суду з прав людини і т. ін.).

За характером волевиявлення суб'єктів правотворчості джерела виборчого права є вираженням суспільних відносин, пов'язаних із формуванням представницьких органів публічної влади, і їх можна класифікувати на:

- 1) акти встановлення норм права;
- 2) акти заміни норм права;
- 3) акти скасування норм права.

Висновки. Отже, **джерела виборчого права України** – це сукупність нормативно-правових актів України, що є результатом зовнішньої форми об'єктивації встановлених чи санкціонованих Українським народом або відповідними органами публічної влади виборчих норм, що регулюють сферу правових відносин, які виникають у галузі формування представницьких органів державної влади та місцевого самоврядування і безпосередньо спрямовані на реалізацію народного суверенітету, мають юридичну силу й забезпечуються всіма заходами державного впливу, що передбачені чинним законодавством.

Джерела виборчого права України характеризуються багатоманітністю і їх можна класифікувати за такими критеріями: характер волевиявлення суб'єктів правотворчості, зміст (предмет правового регулювання), ієрархія, юридична сила, форма правового буття джерела, ступінь деталізації, територія та час його дії, чинність, місце та роль у регулюванні, традиційність для національної правової системи, національна належність тощо.

Література:

1. Конституционное право : словарь / отв. ред. В.В. Маклаков. Москва : Юристъ, 2001. 560 с.
2. Марцеляк О.В. Выборы народных депутатов : навчальний посібник. Харків : ТОВ «ПРОМЕТЕЙ-ПРЕС», 2007. 620 с.
3. Ставнійчук М.І. Конституційно-правові основи виборів до органів державної влади України. *Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики*. Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. С. 35–37.
4. Шмеріга В.І., Крестовська Н.М. Конституційне право України: Інтерактивний курс. Одеса : Одиссей, 2004. 179 с.
5. Тодика О.Ю. Выборы до парламентів країн СНД (порівняльно-правовий аспект) : монографія. Харків : Факт, 2003. 147 с.

6. Избирательное право и избирательный процесс в Российской Федерации : учебник для вузов / отв. ред. А.В. Иванченко. Москва : Норма, 1999. 856 с.
7. Конституційне право України: академічний курс : підручник: у 2-х т. / за ред. В.Ф. Погорілка. Київ : Юридична думка, 2006. Т. 1. 544 с.
8. Ключковський Ю.Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні : монографія. Київ : Ваіте, 2018. 908 с.
9. Постников А.Е. Избирательное право России. Москва : Юристъ, 1996. 224 с.
10. Князев С.Д. Очерки теории российского избирательного права. Владивосток : Изд-во Дальневост. ун-та, 1999. 416 с.
11. Катков Д.Б. Избирательное право: вопросы и ответы / под ред. Ю.А. Веденева. Москва : Юриспруденция, 2001. 288 с.
12. Избирательное право и избирательный процесс в Российской Федерации / под ред. А.А. Вешнякова. Москва : Норма, 2003. 816 с.
13. Лысенко В.И. Некоторые проблемы развития российского избирательного права. *Государство и право*. 1995. № 8. С. 14–15.
14. Стешенко Т.В. Кодифікація виборчого законодавства: зарубіжний досвід та перспективи її впровадження в Україні. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. Харків, 2011. Вип. 21. С. 33–40.
15. Теліпко В.Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 568 с.

Volosheniuk H. The place of sources of electoral law in the system of sources of constitutional law of Ukraine

Summary. Research is called to find out essence of the right to vote and what place it occupies in the system of constitutional right for Ukraine. In the article a question is

considered in relation to understanding of sources of the right to vote of Ukraine, namely that sources of the right to vote of Ukraine are totality of normatively-legal acts of Ukraine, that are the result of external form of objectification set or sanctioned by the Ukrainian people or corresponding public government of electoral norms, that regulate the sphere of legal relations that arise up in industry of forming of representative public and local self-government authorities and directly sent to realization folk sovereignty, have legal force and provided all measure state influence, that is envisaged by a current legislation. A question is considered in relation to the place of sources of the right to vote in the system of sources of constitutional right for Ukraine, a few approaches, that is sent to opening of his essence, place in the legal system and correlation with a constitutional right, take place in legal science. Improvement of the classification of the sources of the electoral law of Ukraine is proposed; the classification of the content (subject of legal regulation) of the source of the electoral law should be distinguished depending on the type of forming representative bodies (officials) of public power, by the circle of law-makers, by the hierarchy, that is, by the normality. that are objectified in the sources of suffrage, by legal force, by nationality, by degree of detail, by territory of action, by time of action, by place in regulation, by role in reg. wording of, in the form of legal existence by force, according to traditional national legal system, the nature of the will of the subjects of law-making source suffrage is an expression of social relations associated with the formation of representative of public authorities.

Key words: suffrage, sources of suffrage, correlation of sources of constitutional and suffrage of Ukraine, classification of sources of suffrage of Ukraine.